Arnhem 1944: verbeurde lauweren

MS Met de operatie ,,Market Garden" beoogde veldmaarschalk Montgomery een *enkele omvatting* te bewerkstelligen van de rechterflank van de Duitse verdediging die voornamelijk was gebaseerd op de oorspronkelijke Westwall of Siegfriedlinie. Het alsdan te vormen bruggehoofd over de Nederrijn bij Arnhem dacht hij vervolgens uit te breiden tot een uitvalsbasis waaruit niet minder dan veertig divisies zouden doorstoten naar het hart van het Derde Rijk om een einde te maken aan de oorlog in Europa. De operatie bestond uit twee gedeelten: in het eerste deel — ,,Market" — zou de Britse 1st Airborne Division het gewenste bruggehoofd vormen en zich in het bezit stellen van de brug bij Arnhem terwijl twee Amerikaanse luchtlandingsdivisies — de 82nd en de 101st — de reeks van bruggen zouden vermeesteren die als knelpunten in de opmarsweg uit België naar Arnhem moesten worden beschouwd; in het tweede deel — ,,Garden" — diende het Britse 30th Corps metterdaad de verbinding met het bruggehoofd tot stand te brengen.

Aangezien het op 17 september van dit jaar veertig jaar geleden is dat met de uitvoering van deze gedurfde opzet werd begonnen, wordt die fase van de Tweede Wereldoorlog op het toenmalige strijdtoneel met bijzondere nadruk nogmaals in de herinnering der ouderen teruggeroepen en onder de aandacht van de jongeren gebracht. In verband daarmee wordt ook in deze kolommen plaats ingeruimd voor een retrospectieve beschouwing van het gebeurde, zij het dat daarbij niet zozeer op de details wordt ingegaan als wel de grote lijnen in het oog worden gehouden.

Tussen de geallieerde opperbevelhebber Eisenhower en de glorieuze overwinnaar van El Alamein heerste verschil van inzicht over de strategie waarmee Duitsland snel op de knieën kon worden gebracht: Montgomery wenste een vroegtijdige vaststelling van een *offensief zwaartepunt op de vleugel* waar hij zelf het bevel voerde, Eisenhower daarentegen prefereerde het opbouwen van een *constante druk over een breed front* waardoor de tegenstander zou worden gedwongen ,,to keep his forces stretched out as far as possible, in order to create a weak spot": daar zou dan een frontale doorbreking kunnen worden geforceerd. Toen Eisenhower, zij het met enige tegenzin, met Montgomery's plan instemde, dirigeerde deze de Guards Armoured Division — die op 4 september de Antwerpse haven volledig intact had veroverd en daarna was opgerukt tot bij Hoogerheide ten zuiden van Bergen op Zoom — onverwijld naar het gebied waaruit Horrocks' grondtoepen hun aandeel in ,,Garden" dienden te leveren; daarbij bleef de Scheldemonding voorshands door de Duitsers geblokkeerd, en dat impliceerde dat van een goede logistieke steun aan de ,,stoot van veertig divisies naar Berlijn" geen sprake zou kunnen zijn, zeker niet indien wordt bedacht dat een destijdse divisie per gevechtsdag rond 500 ton aan voorraden verbruikte.

Aan Duitse zijde was inmiddels de leiding in handen van veldmaarschalk Model, die reeds enige roem had verworven als de man die kans zag uit het absolute niets toch nog weer reserves bijeen te schrapen. Zijn belangrijkste kernvraag in die fase was, waarhéén de geallieerden hun hoofdinspanning zouden richten. Het moet voor zijn inlichtingenman wel een letterlijk ,,uit de hemel vallend geschenk" zijn geweest toen het totale patroon van de ,,Market"-luchtlandingen op de overzichtkaart verscheen en zowel het hoofddoel als de tactisch belangrijke punten van de opmarsroute onthulde. In feite zouden de Duitsers dan ook ermee hebben kunnen volstaan hun moeizaam vergaarde reserves te concentreren op het schuiven van een stevige grendel juist ten zuiden van de Arnhemse Rijnbrug om daar te verhinderen dat de grondtroepen de luchtlandingsdivisie zouden bereiken: vorming van een verantwoord zwaartepunt aldaar zou in ieder geval beter zijn geweest dan de krachtenversnippering langs heel de Corridor!

Ook de luchtlandingen bij Arnhem zelf gingen

mank aan hetzelfde euvel, dat de tegenstander onmiddellijk kon doorzien wat het werkelijke doel was: een relatief licht bewapende en uitgeruste divisie neerzetten op de verste oever van een grote waterhindernis betekent dat zelfs de onbekwaamste stafofficier-inlichtingen nog wel kan concluderen dat de eerste stap nu zal worden gezet naar het in bezit nemen van de onmisbare brug. Bijgevolg ware het aanbevelenswaardig geweest indien de *luchtlanding zo mogelijk op en om die brug* zelf zou zijn uitgevoerd. Wie zich verdiept in de beschrijving van de strijd om en in Arnhem, zal zich derhalve nauwelijks kunnen verwonderen over het falen van de heroïsche pogingen de brug alsnog te vermeesteren voor de Duitsers haar konden doen springen!

Dat overigens in de gevechten bij Arnhem een hoofdrol kon worden gespeeld door twee Duitse pantserdivisies die kennelijk daar niet waren verwacht, is door verschillende geschiedschrijvers uitgelegd als een van die toevalligheden die de krijgskansen ongunstig kunnen beïnvloeden. Toch mag men zich in alle redelijkheid wel afvragen of Montgomery die tanks daar niet had móéten verwachten. Immers, tegen de dreigende omvatting van de open rechterflank zou toch een daarheen verschuiven van een mobiele stalen grendel — in casu een pantserformatie — voor de hand liggen. Merkwaardig is het in dat verband, dat het Britse succes bij El Alamein mede werd mogelijk gemaakt doordat daar een *dreiging tegen de Duitse rechterflank* werd opgebouwd — nota bene door een legerkorps dat toentertijd werd gecommandeerd door Horrocks, dezelfde die ditmaal de ,,Garden"-operatie leidde! — hetgeen voor Rommel reden was althans een gedeelte van zijn tanks naar die ,,vakken van het schaakbord" te verplaatsen, waarna de *frontale doorbreking* van Rommels verdediging kon worden volvoerd. Met andere woorden, de overwinnaar van El Alamein zou toch minstens een zekere parallel hebben mogen onderkennen tussen de situatie in Noord-Afrika in 1942 waar de Duitse verdediging was aangeleund met de rechtervleugel aan de onbegaanbare Qattara Depressie en met de linkerflank aan de Middellandse Zee, en de situatie in West-Europa waar de verdediging op rechts nagenoeg aan de grote rivieren en het IJsselmeer was aangeleund en op links aan het niet voor een omtrekking te benutten neutrale Zwitserland! Die duidelijke parallel zou het verschijnen van tanks, als antwoord op een ,,dreiging" tegen de wellicht te omvatten flank, ontegenzeglijk *logisch* hebben gemaakt en zou bovendien de veldmaarschalk hebben kunnen doen inzien dat de *Napoleontische manoeuvre* — te weten het dreigen naar een flank om de verdediger ertoe te brengen zijn beweeglijke reserve daarheen te dirigeren zodat de frontale doorbreking van het van reserves ontblote front mogelijk wordt — een alleszins bruikbaar compromis had kùnnen zijn in de controverse met Eisenhower over het al dan niet raadzaam zijn van de breedfrontstrategie.

In grote lijnen valt derhalve heel wat te leren van de in ons land momenteel weer in het middelpunt van de belangstelling staande operatie, die zo veelbelovend heeft plaatsgevonden in het midden van de gedenkwaardige septembermaand in 1944. Zoals met zoveel van dergelijke gebeurtenissen helaas het geval is geweest, dreigen ook van ,,Market Garden" de lessen hetzij onvoldoende te worden geleerd, hetzij te worden veronachtzaamd. Daarom is het goed dat er mensen zijn die de herinnering aan de heldhaftige verrichtingen van onze toenmalige bevrijders weten levendig te houden. Voor degenen die worden geroepen te eniger tijd opnieuw iets dergelijks te moeten presteren als de deelnemers aan de Arnhemse luchtlandingen en wat daaromheen zich afspeelde, is het alleen maar te hopen dat de verantwoordelijke leiders alsdan zullen tonen de lessen uit het verleden te hebben begrepen en de parallellen te hebben doorzien: slechts dàn zijn de offers niet vergeefs gebracht, en worden de lauwerkransen niet speculatief weer in de waagschaal gesteld!

40 years ago, back to '44

Ter herdenking van de bevrijding van hun stad en het omliggende gebied in het kader van de operatie Market Garden in 1944 organiseert een representatieve groep Eindhovenaren op dinsdag 18 sept a.s. onder bovenstaand motto een feestelijke viering in het Philips Ontspanningscentrum te Eindhoven, aanvang 14 uur. Een gevarieerd muzikaal programma roept herinneringen op aan de dagen van toen en bekende artiesten verlenen hun medewerking. Toegangskaarten à f 16,- zijn van 3 sept af verkrijgbaar bij de VVV, Stationsplein Eindhoven en — indien voorradig — op 18 sept van 13 uur af aan de loketten van de Jubileumhal.

Bovendien wordt, op het bijbehorende parkeerterrein, een static show van militaire voertuigen uit de Tweede Wereldoorlog verzorgd, door de Nederlandse organisatie ,,Keep them rolling"; de toegang is vrij.